

"Kommer publiken att förstå"?

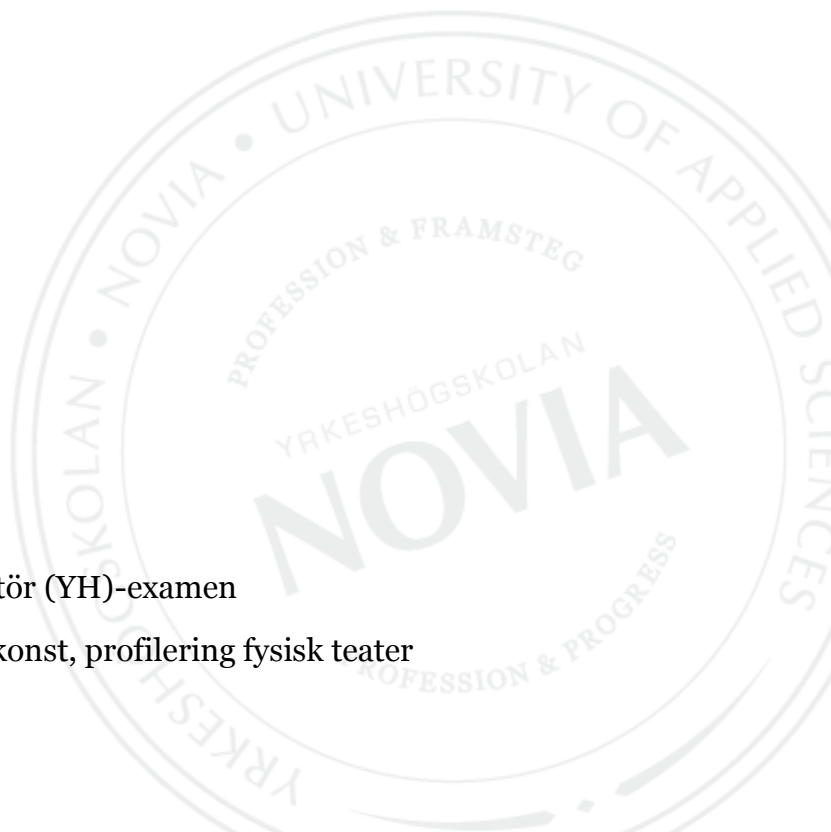
Pantomim idag och för alltid

Tuuli Heinonen

Examensarbete för dramainstruktör (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för scenkonst, profilering fysisk teater

Vasa 2011

EXAMENSARBETE

Författare: Tuuli Heinonen

Utbildningsprogram och ort: Scenkonst, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Fysisk teater

Handledare: Maya Tångeberg-Grischin

Titel: "Kommer publiken att förstå"?

Datum 28.03.2011

Sidantal 16

Bilagor 3

Sammanfattning

Detta arbete är ett försvarstal till den gamla teaterformen, pantomim. Pantomim är en konstform som baserar sig på gestspråk och mimik.

I dagens läge verkar pantomimen vara väldigt omodern, men för mig är den en av de mest intressanta teaterformerna. Därför har jag valt att undersöka hur man kan använda sig av pantomimen i dagens teater.

I texten redogör jag för och beskriver pantomimens grundtekniker och arbetsmetoder. Som bas för arbetet har jag använt mitt konstnärliga slutarbete, som är en fysisk teaterföreställning med pantomimen som grund.

Jag berättar även om arbetsprocessen inför föreställningen och om de problem som uppstod. Jag har intervjuat fem personer om deras åsikter om pantomimen för att få en överblick över vad människor har för uppfattning om denna form av framställningssätt idag.

Som slutsats har jag kommit fram till att det verkligen är dags för en återuppfödelse för pantomimen.

Språk: svenska

Nyckelord: pantomim, fysisk teater, scenkonst

BACHELOR'S THESIS

Author: Tuuli Heinonen

Degree Programme: Performing arts

Specialization: Physical Theater

Supervisors: Maya Tångeberg-Grischin

Title: "Will the audience understand"?

Date 28.3.2011

Number of pages 16

Appendices 3

Summary

This work is a defense speech to the old theater form of pantomime. Pantomime is an art form which is based on gestures and facial expressions. Nowadays pantomime seems to be out of date, but in my point of view it is one of the most interesting forms of theater. That is why I have chosen to write about how to use pantomime on a modern theater stage.

In this text I describe and explain the fundamental techniques of pantomime and its work methods. As a foundation for this work I have used my artistic exam, which is a physical theater performance based on pantomime.

I also explain about the work process of the performance and about the problems that occurred. I have interviewed five persons about their opinions of pantomime to get an overview of peoples perception about the theatre form.

I have come to the conclusion that it is time for the revival of pantomime.

Language: Swedish

Key words: Pantomime, physical theater,
Performing arts

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Pantomimens tekniker.....	3
2.1 Pantomim och Mim.....	3
2.2 Gest koden.....	4
2.3 Mimik Koden.....	5
2.4 Proxemiska koden.....	6
3. Gesternas språk.....	7
3.1 Förståeligt för alla.....	7
3.2 Enkla berättelser eller skönlitteratur.....	8
4. ”Isabels döttrar”.....	10
4.1 Pantomimen i ”Isabels döttrar”.....	11
4.2 Dansen i kombination med pantomimen.....	12
4.3 Musiken i föreställningen.....	13
5. Intervjun.....	14
6. Slutdiskussion.....	15

Källförteckning

BILAGOR:

Bilaga 1: Programblad för ”Isabels döttrar”

Bilaga 2: Bilder av de 8 grundläggande ansiktsuttrycken

Bilaga 3: Intervjufrågor och svar

1. Inledning

För två år sedan visste jag inte var pantomim var. Jag trodde att det var någon slags variation av mim som jag inte riktigt förstod mig på.¹ När jag sedan fick se pantomim gjord av mina klasskamrater var det som om en fet glödlampa hade tänts, för att inte ens tala om fyrverkerierna som jag kände i varje del av kroppen när jag själv för första gången visade upp ett pantomimnummer för mina klasskamrater.

Jag blev introducerad till pantomim under en kurs ledd av Maya Tångeberg-Grischin och upplevde direkt att denna gamla teaterform hade en underbar magisk effekt. En berättande teaterform utan ord som är estetiskt för ögat, det är någonting i min stil. Av alla teaterformer som jag utövat eller studerat var det pantomimen som utmanade mig exakt på rätt sätt; få publiken att förstå var jag vill berätta och göra det på ett konstnärligt sätt.

Efter kursen var det självklart för mig att jag skulle använda mig av pantomim i mitt konstnärliga slutarbete, vilket jag också gjorde. Pantomimen var utgångspunkten för projektet och sedan hittade jag inspirationskällan till berättelsen, som var tre av Isabel Allendes romaner. ”Eva Luna”, ”Andarnas hus” och ”La isla bajo el mar”. Föreställningen som utformades blev ”Isabels döttrar”(se bilaga 1), vilken jag kommer att hänvisa till en hel del i detta arbete.

Frågan som alltid kommer upp när man behandlar vilken som helst form av fysisk teater är, ”kommer publiken att förstå?”. Denna fråga skall jag diskutera i detta arbete med pantomimen i fokus. Jag skall också redogöra för teknikerna i pantomimen. I föreställningen ”Isabels döttrar” använder jag mig av dans i kombination med pantomimen, denna fusion kommer jag också att diskutera och redogöra för. Jag kommer även att berätta om arbetsprocessen inför ”Isabels döttrar”.

När Charles Auberts bok ”The art of Pantomime”², som jag har använt som huvudkälla i detta arbete, utgavs år 1927 var pantomimen redan omodern. Den tidens stora *mimartister* hade tagit över, och så långt som nästan utrotat den rena pantomimen. Därför anser jag att mycket av det han skriver är fortfarande gällande idag. Jacques Lecoq har skrivit om

¹ Vidare förklaring på sid. 3

² Aubert, Charles 1927: *The art of Pantomime*.

pantomim i boken ”Theatre of Movement and Gesture”³ som har gett mig en del inblickar. I hans andra verk ”The moving body”⁴ reflekterar han också kort om pantomimen.

I detta arbete fokuserar jag på pantomimen i praktiken och i nuet, därför har jag valt att inte skriva om pantomimens historia. Det relevanta i detta arbete är vad man kan göra med pantomimen som konstform idag, inte vad som gjordes för hundratals år sedan.

Jag kan förstå att människor tycker att pantomimen är en lustig teaterform, jag kan också förstå att man antingen gillar den eller hatar den. Men vad jag fick veta under teaterfestivalen ”The floor is on Fire”⁵, var jag inte beredd på.

Efter min premiär med föreställningen ”Isabels döttrar” blev jag förvånad över hur många syn på pantomim var rätt så negativ. Jag hade ingen aning om att många teatervetare och -utövare ansåg att denna teaterform borde vara död och begravnen. Ärligt talat fick jag mig en chock. Flera av dessa personer var ändå väldigt positivt inställda till min föreställning, så där föddes tanken om vad jag ville skriva om i detta arbete. Är det så att pantomimen och dess tekniker är något som inte platsar på en modern teaterscen, eller är det dags för en återfödelse? Jag anser att en återfödelse skulle vara det bättre alternativet. Teaterpubliken i dagens läge är ovana att se pantomim, i och med det har de få förutfattade meningar. Vi som teaterutövare kan och skall, enligt mig, ta tillfället i akt och ta pantomimen till nutiden. Pantomimen är en komplex teaterform som kräver mycket av skådespelaren. Allt skall sitta på plats, från handgester till ansiktsuttryck.

Min undersökning baserar jag på egna erfarenheter, så som pantomim kursen i årskurs 3 och arbetsprocessen inför mitt konstnärliga slutarbete ”Isabels döttrar”. Jag har också intervjuat några teatervetare för att ta del av deras syn på pantomimen som konstform.

³ Lecoq, Jacques 2006: *Theatre of movement and gesture*.

⁴ Lecoq, Jacques 2001, 100-101, 167: *The moving body*.

⁵ Teaterfestivalen där studeranden från årskurs 4 Fysisk Teater visade sina konstnärliga slutarbeten 28.–30.1.2011.

2. Pantomimens tekniker

Referensramarna jag har till pantomimen är en kurs i årskurs 3 ledd av Maya Tångeberg-Grischin. Pantomimen vi lärde oss var en blandning på klassisk europeisk pantomim dvs. ”Pierrot pantomim” och indisk pantomim. På basis av denna kurs skall jag nu redogöra för pantomimens olika tekniker och tillvägagångssätt.

2.1 Pantomim och Mim

Jag vill allra först framhäva att man i pantomim kan använda sig också av mimen. Vissa ord, så som substantiv kan vara svåra att omsätta till pantomim, därför tar man den objektiva mimen till hjälp. Låt oss säga att substantivet i detta fall är ordet BRÖD. Förutom i teckenspråk finns det ingen universell gest för ordet bröd. I detta fall skulle jag med hjälp av objektiv mim visa brödet dvs. manipulera det så att publiken ser brödet.

Än idag blandar man på orden pantomim och mim, det är sällan en människa, som inte är insatt i ämnet, vet vad som är skillnaden mellan dessa två konstformer. I objektiv mim skapar man en omgivning, man visar saker som inte finns på riktigt på scenen. I pantomim berättar man historier via handgester och ansiktsuttryck. I mim är man, spelar man en karaktär (mimesis), medan det i pantomim finns en sida till; berättaren (diegesis)⁶.

Mim och pantomim har länge haft en anknytning till varandra. Så, när jag pratar om pantomim i de följande kapitlen syftar jag på pantomimen där man integrerar mim om det behövs. Men i detta kapitel redogör jag för ”den rena pantomimen”.

I pantomim översätts text i gester, man skriver om texten till ”pantomimspråk” och ändrar sedan varje ord och tecken till en gest. Ex. ”Skall vi gå ut och äta?” blir ”DU JAG TILLSAMMANS ÄTA?”. I pantomimen är det dock inte endast handgester som räcker till, det finns tre olika element som måste falla på plats. Dessa är; gest koden; handgester och kroppsrörelser, mimik koden; ansiktsuttrycket och proxemiska koden; förhållandet till rummet, koreografin.⁷

⁶ Enligt Maya Tångeberg- Grischin

⁷ Begrepp enligt Maya Tångeberg- Grischin

2.2 Gest koden

I pantomimen är händerna de viktigaste instrumenten. Det är handgesterna hela konstformen baserar sig på.

Handrörelser kan delas upp i tre kategorier⁸:

1. Vägledande gester:

Gester där man pekar på någon eller någonting. Med vägledande gester kan man också visa riktning och lokalisering, dvs. om man vill visa platsen på något är det denna gest man tar i bruk. I "Isabels döttrar" använde jag en vägledande gest när knarklangaren kom med i bilden under Evas scen. Detta var en pekande rörelse i hans riktning. En annan slags vägledande gest använde jag i Claras bröllopsscen, när mannen vill att hon skall komma till honom. Han pekade på platsen intill honom med demonstrativ bestämdhet.

2. Beskrivande gester:

Beskrivande gester förmedlar formen och/eller kvaliteten av material på saker och ting. En beskrivande gest i föreställningen är till exempel gesten för att visa hur smal Eva är. Jag smekte båda händerna längs kinderna och fortsatte samma rörelse längs överkroppen med samma mellanrum mellan händerna. Knarklangarens hår är också en beskrivande gest där jag strök högra handen längs håret. Vissa beskrivande gester skulle också kunna klassificeras som objektiv mim, så som när Zarité tvättar fönstret och bordet.

3. Aktiva gester:

Aktiva gester beskriver handlingar av olika slag. Gesten för tiggning är en aktiv gest, den beskriver en konkret handling. Båda händer med handflatan uppe, beroende på desperationen varierade jag skakningarnas hastighet i armarna. Också gesten när mannen dödar Zarités barn är en aktiv gest. Han håller barnet i sina armar och med en upptakt gör han ett neråt vänt v med båda händerna nära golvet.

⁸ Aubert, Charles 1927, 78-94: *The art of Pantomime*.

Nu skall vi inte glömma bort resten av kroppen. Vad händerna än gör, följer förstås kroppen med. En av de viktigaste grundprinciperna inom pantomimen är fotarbetet. Med detta menar jag hur man står och går. Man skall aldrig stå med tyngden jämnt på båda fötterna. En fot skall vara fri för att sedan lätt kunna ta nästa steg. Pantomimen är en högt stiliserad konstform, därför bör också stegen man tar vara stiliserade.

Med överkroppen kan man bra få specifika uttryck för olika karaktärstyper beroende på hur man använder sig av den. Håller man ryggen rak blir karaktären stolt eller en slags hjälte. Böjer man ryggen fram blir man gammal eller ängslig och om man lutar bakåt blir karaktären nöjd. Detta var endast några stereotypiska exempel, det finns mycket mer att hitta i överkroppens rörelser och ställningar.

2.3 Mimik koden

Utan ansiktsuttrycken skulle pantomimen bli mekanisk. Enligt mig är det ansiktsuttrycken som gör teater av det hela. Under pantomimkursen på årskurs 3 fick vi lära oss stiliserade grundmallar för ansiktsuttryck för de 8 grundkänslorna VREDE, GLÄDJE, KÄRLEK, FÖRUNDRAN, RÄDSLÅ, SORG, STOLTHET OCH AVSKY⁹ (se bilaga 2).

VREDE; munnen spånt som ett streck, ögonen vidöppna och ögonbrynen pressade ihop så att rynkor bildas

GLÄDJE: mungiporna uppåt riktade och ögonen ovalformade.

KÄRLEK: ett svagt leende på läpparna och ögonen ovalformade.

FÖRUNDRAN: vidöppna ögon och svagtleende öppen mun.

RÄDSLÅ: vidöppna ögon, ögonbrynen pressade mot varandra och neråt hångande så att rynkor bildas och mungiporna utsträckta mot varsitt håll.

SORG: ögonbrynen neråt hångande och mungiporna neråt hångande.

STOLTHET: munnen neutral, ögonen öppna.

AVSKY: mungiporna neråt hångande och ögonbrynen hopskrynkade.

⁹ Enligt Natya Sastra, dessa används i Indisk teater och dans.

Det finns oändliga miner man kan göra med ansiktet, här ställde jag bara upp de grundläggande. Genom att variera dessa ansiktsuttryck, ta lite av det ena och lite av det andra hittar man många olika variationer. Ansiktet kan säga mer än tusen ord. Men man skall vara försiktig när det kommer till ansiktsuttrycken. *"Another pitfall is to replace every single word with a grimace. We have to recover a use of the face as 'mobile mask', one which can change expression in the course of a sentence, according to the feelings expressed, but not word by word"*¹⁰. Pantomimen får inte bli ett ansiktsspel där man slänger in grimas efter grimas. Ansiktsuttrycken finns där endast för att stödja gesterna och historien.

I mitt konstnärliga slutarbete hade jag ett stort problem gällande ansiktsuttrycken. Själva historien i föreställningen är rakt igenom tragisk. Vad är då ett tragiskt ansiktsuttryck? Sorg, vrede och avsky. Det var dessa grundkänslor som jag fokuserade mig på. Efter en genomgång av föreställningen fick jag feedback av min handledare, hon sade att jag har samma ansiktsuttryck hela föreställningen igenom. Jag blev förskräckt och bestämde mig för att ta en repetition framför spegeln. Då lyckades jag hitta flera olika ansiktsuttryck för tragik och misär vilket ledde till att föreställningen blev mer intressant att se på.

2.4 Proxemiska koden

Precis som i alla teaterformer och dans har förhållandet till rummet också en viktig roll inom pantomimen. Distansen mellan olika rollkaraktärer kan säga en hel del så som placeringen av en rollkaraktär på scenen eller i rummet. Koreografin ger publiken mycket mer än vad man skulle tro. Tar man ett steg mot publiken säger man en helt annan sak än om man tar ett steg ifrån publiken. Rörelsernas riktningar ger också mycket åt åskådaren.

I "Isabels döttrar" valde jag medvetet olika entréer åt de tre olika karaktärerna. Redan en entré ger en stark bild av karaktärens situation. Riktingarna av rörelser måste vara överens med situationens natur och känsla. Så som i början av Claras scen, när hon är lycklig och lever livet använder hon sig av cirkulära rörelser, medan hon i andra delen av hennes scen där hon känner obehag och rädsla använder sig av skarpa vändningar och raka riktningar.

¹⁰ Lecoq, Jacques 2001, 101: *The Moving body*.

3. Gesternas språk

Pantomimen har nästintill ett eget språk. Är det så att man i sitt arbete utgår från en text blir man tvungen att översätta den så att man sedan kan omsätta den till pantomim. För att förklara det på det enklaste sättet skulle jag säga att i ”pantomimspråk” används inga bisatser och meningsuppbyggnaden är enklaste möjliga. Jacques Lecoq skriver, ”*A different logic is needed for the construction of phrases, which demands clarity, economy and precision of meaning*”.¹¹ Ett bra exempel på meningsuppbyggnaden ger Charles Aubert i sin bok ”*The Art of Pantomime*”. ”*While you were dancing at the ball, alone here, I was weeping.*” *For the actor this line will be reduced to the words, - “You- out there- dance- alone-here- I weep.*”¹²

När man arbetar ut ett pantomimnummer skall man tänka enkelt. Under min arbetsprocess kom jag fram till att det bästa sättet för att översätta text till ”pantomimspråk” för mig var att försöka säga meningen på ett främmande språk, som man kan grunderna till. För mig var språket spanska. När jag sedan översatte min spanska översättning tillbaka till svenska, ordagrant förstås, behövde meningen endast få justeringar för att bli en fungerande mening i pantomimsyfte.

3.1 Förståeligt för alla

”*The language of action, or dumb show, is universal; the ways of expressing emotion are identical among different races of mankind*”¹³. I alla världens kulturer har vi gemensamma kroppsuttryck och ansiktsuttryck som förmedlar samma känsla. Det sägs att 70 % av all kommunikation sker via kroppen. Det är mitt största argument för att pantomimen, om den är gjord på rätt sätt är förståelig. Sedan finns det olika tekniker inom pantomimen som förstärker förmedlandet, så som accenter, rytmbyten, riktning och dynamik. Jag kan hänvisa till mitt konstnärliga slutarbete, föreställningen ”Isabels döttrar”, där jag förstärker ordet NEJ på två olika sätt och olika sinnessillstånd med hjälp av dynamik, rytm och riktning. I Claras bröllopsscen ser hon mannen som hon skall bli bortgift med. Hon blir ängslig och känner sig obekväm, att gifta sig med denna man är det sista hon vill, men hon

¹¹ Lecoq, Jacques 2001, 101: *The Moving body*.

¹² Aubert, Charles 1927, 185: *The Art of Pantomime*.

¹³ Aubert, Charles 1927, 3: *The Art of Pantomime*.

vet att det är det hon måste göra. I denna scen omsatte jag ordet NEJ med långsamma armrörelser som går ut och i kors. Ansiktsuttrycket är sorgset med en gnutta av äckel och huvudet rör sig från höger till vänster i stadig långsam takt. Överkroppen lutar bak, i motsatt riktning av var mannen står.

I Zarités scen där mannen kommer för att ta hennes barn ifrån henne reagerar hon med ett NEJ som är färgat med panik och bestämdhet. Detta visar jag med hjälp av en stadig kroppsställning där barnet hon håller i armarna är bortsvängt till den motsatta riktningen av var mannen står och snabba huvudrörelser från höger till vänster. Ansiktsuttrycket är blandat med panik och vrede.

Jacques Lecoq skriver i sin bok ”Theatre of Movement and Gesture”¹⁴ om hur man via att observera livet och människorna lär sig att förstå gester. Han menar att livet på gatorna är som en öppen studiebok för skådespelare. Han beskriver ett gräl mellan två bilchaufförer genom gester och mimik. Som åskådare behöver man inte höra deras ord för att förstå vad som händer.

Det är från det verkliga livet man tar sin inspiration som pantomimartist när man arbetar ut nummer. Det är de gester som vi människor använder oss av i vardagen som man sedan stiliserar och förstorar i pantomimen. Om man vill att varenda en i publiken skall förstå varenda gest och ansiktsuttryck, är en annan fråga, men jag vet att det är möjligt. Lika möjligt är det att berätta olika slags berättelser, från barnsagor till litterära mästerverk med pantomimens medel.

3.2 Enkla berättelser eller skönlitteratur

Utgångspunkten för mitt konstnärliga slutarbete var tre romaner av den chilenska författaren Isabel Allende. Allendes böcker är för mig som sagor för vuxna, hon beskriver väldigt hemska saker på ett vackert sätt. För mig hade Allendes böcker samma slags ”magi” som jag anser att pantomimen kan åstadkomma.

Världen har ändrats mycket sedan Charles Aubert skrev boken ”The Art of Pantomime”. Uppskattningen för de stora litterära verken var stor och den traditionella pjäsen hade stort värde, men mycket av det han skrev är relevant ännu idag. Det finns dock inga gränser för hur vild diskussionen mellan honom och mig skulle bli om vi fick chansen att argumentera

¹⁴ Lecoq, Jacques 2006, 8-9: *Theater of Movement and Gesture*.

om ett litet stycke i boken som lyder; *"Understand that masterpieces are another discussion. Appreciation for literature prevents the idea of establishing any parallel between a work of genuine literary merit, and a pantomime"*¹⁵. Visserligen levde Aubert under en tidsepok där man fortfarande skrev pjäser ämnade för pantomimföreställningar. Numera är nästan det enda alternativet vi har att ta en text som inte är ämnad för pantomim och arbeta om den till en text som är möjlig att omsättas till pantomim.

Det som jag sätter mig emot är Auberts åsikt om pantomimens begränsningar. Enligt mig finns det inget sådant. I stycket "Problems of the Silent drama" radar Aubert upp meningar som han anser att är omöjliga att omsätta i pantomim. Ett exempel är: *"Bröd är dyrt"*¹⁶. Detta fick mig att tappa hakan, jag vet inte om associationsförmågan har utvecklats förfärligt mycket under ett århundrade, men denna mening är enligt mig en av det lättaste att omsätta. Brödet skulle jag visa med en brytarrörelse likt Jesus vid den sista nattvarden och dyrt kan bytas ut till "mycket pengar" vilket jag skulle omsätta till en kvantitets rörelse men armarma så långtifrån varandra som möjligt och tecknet för pengarna med en gest där tummen masserar resten av fingrarnas toppar. Tillägger man lätta huvudskakningar från höger till vänster blir det klart att meningen är negativ, dvs. att det är dåligt att brödet har blivit dyrt.

Enligt mig motsätter Aubert sig själv när han i ett annat stycke skriver, *"In the first place, among the untranslatable lines which flow from the pen, many may be easily expressed just by changing the terms. Besides, among the phrases that must be definitely discarded, there will be found a great number of whose feeling may be given by other means than direct expression. And finally, if everything cannot be portrayed in the language of dumb show, nevertheless, many things can be so expressed, and precisely the most valuable things from the point of view of the theater."*¹⁷

Om jag förstår Aubert rätt menar han att vissa meningar inte är möjliga att direkt översätta till "pantomimspråk", men man kan ändra på meningsuppbyggnaden och byta ut ord till synonymer som är lättare att omsätta. Allt detta håller jag stark med om, men var kommer argumentet om att man inte via pantomimen kan visa ett litterärt mästerverk in i bilden? Jag ser detta som en motsägelse.

¹⁵ Aubert, Charles 1927, 152: The art of Pantomime.

¹⁶ Aubert, Charles 1927, 172: The art of Pantomime, egen översättning.

¹⁷ Aubert, Charles 1927, 172: The art of Pantomime.

Som sagt, baserade jag mig på skönlitteratur i mitt konstnärliga slutarbete. Ingen har kritiserat det valet ännu, eller sagt att materialet skulle ha varit för invecklat eller komplicerat för teaterstilen jag använde. Jag lever i tron att om C. Aubert hade levt idag skulle han antagligen vara av annan åsikt.

4. "Isabels döttrar"

Idén till föreställningen fick jag redan hösten 2009. Jag bodde i Havanna, Kuba i fyra och en halv månad och studerade traditionella afrokubanska danser. Under den tiden blev jag otroligt fascinerad av den kubanska kulturen. Jag träffade olika slags människor och älskade hur annorlunda de var från människorna hemma i Finland. Sedan insåg jag hur lika vi faktiskt är, till skillnaden från att kubanerna uttryckte sig själva mycket starkare och mindre blygt än vi finländare.

Under dessa månader fick jag naturligtvis bekanta mig med den inhemska musikstilen, allt från traditionell folkmusik till populärmusik så som hiphop och reggeaton. Senare började jag lyssna på musik från andra sydamerikanska länder som jag också fattade tycke för.

Det var inte förrän en svensk studiekamrat till mig från Universidad de La Habana gav mig några pocketböcker för att läsa, som jag hittade min inspirationskälla. Bland dessa fem böcker fanns "Eva Luna" av Isabel Allende. Efter att jag läst boken var det som om någonting hade fallit på plats. Allendes berättarstil var precis det som jag ville åstadkomma i mitt konstnärliga slutarbete. Medan jag läste boken var de som om jag hörde vissa sydamerikanska låtar i mitt huvud, som jag hade haft på "repeat" på min dator under vistelsen i Havanna. När vi sedan på våren 2010 påbörjade pantomimkursen i skolan var det som pricken över i:et.

Till början hade jag tänkt göra min föreställning endast om Eva, men när jag sedan återvände till Finland, julen 2009, kände jag behovet att läsa flera av Isabel Allendes böcker. Jag fastnade sedan för två andra romaner av henne som heter "Andarna hus" och "La Isla bajo el Mar".

Jag påbörjade arbetet med föreställningen genom att välja ut tre kvinnokaraktärer ur romanerna "Eva Luna", "Andarnas hus" och "La Isla bajo el Mar" av Allende. Sedan valde jag ut scener ur böckerna som skulle få representera de tre kvinnorna. För Evas del blev det

livet på gatan, för Clara hennes bröllop och för Zarité, borttagandet av hennes barn. Dessa tre kvinnor lever i olika tidsepoker. Eva hör hemma kring år 1970, Clara 1920 och Zarité så långt bak i tiden som 1790. Tanken från början var att med kläder få fram dessa olika tidsepoker, men ju längre fram i arbetsprocessen jag kom blev dessa kvinnors problem så pass tidlösa att jag ansåg det vara oväsentligt att förmedla årtiondena de levde i. Hade jag gjort en två timmars föreställning av "Isabels döttrar", hade jag säkerligen haft med tidsepokerna.

Nu återstod att förvandla dessa scener ur böckerna till pantomim.

4.1 Pantomimen i "Isabels döttrar"

Jag ville att pantomimen i min föreställning skulle föra historien framåt. Mitt mål var att skapa effektiva pantomimsekvenser som alla i publiken, erfarna teatervetare såväl som personer som inte är insatta i teaterkonsten, skulle förstå vad jag ville förmedla.

Paniken slog mig när jag hade min allra första repetition. Jag visste inte hur jag skulle börja. Jag är van med att improvisera fram scener, men nu var jag i en helt ny situation, jag måste improvisera helt ensam och utan ett yttre öga. På något sätt, som ännu är lite oklart även för mig själv, kom jag igång med repeterandet i alla fall. Processen var mer slitsam än jag hade väntat mig, men som erfarenhet är den ovärderlig.

Det uppstod en hel del problem under mina repetitioner på grund av att jag inte visste hur jag skulle förmedla vissa specifika ord till publiken. Ett av problemorden var SLAV. Jag kom till sist underfund med hur jag skulle pantomimsikt visa det, men det lilla ordet hade vid det här laget fått för stor betydelse i händelseförloppet. Jag blev tvungen att överväga om det verkligen är så viktigt att meddela åskådarna om att Zarité är en slav och kom fram till att det inte är det som är huvudpoängen i hennes historia. Huvudpoängen är att hennes barn tas bort från henne.

När jag hade kommit så här långt började jag fundera över vad det var jag ville få fram ur alla dessa korta livsberättelser. Med Evas scen ville jag visa den unga flickans väg till drognissbruk. Med Claras scen ville jag berätta om tvångsgifte och sexuell misshandel. Med Zarités scen ville jag visa det värsta av allt, när en mor förlorar sitt barn.

Då hade jag fått en klarare bild av föreställningen som helhet och då insåg jag också vilka ändringar som behövdes göras för att det väsenliga i dessa historier skulle komma fram. Som sagt tog jag bort det faktumet att Zarité är en slav, jag valde också att döda barnet för att få en starkare dramatisk effekt. I boken "Eva Luna" är Eva aldrig en drogmissbrukare och i "Andarnas hus" tvingas inte Clara till giftermålet. Man kan säga att jag gjorde en konstnärlig tolkning av böckerna, vilket sedan blev till föreställningen "Isabels döttrar".

4.2 Dansen i kombination med pantomimen

Som en till ingrediens i föreställningen hade jag bestämt mig att ha dans. Jag ville kombinera dansen och pantomimen till en dramatisk helhet. Eugenio Barba och Nicola Savarese skriver i boken "*A Dictionary of Theatre Anthropology - The Secret Art of the Performer*"¹⁸, att olikhet från japansk och balinesisk teater, var handrörelserna är kodifierade, används händerna i klassisk västerländsk dans endast för att uttrycka ren dynamik utan att ha någon mening alls. Detta ville jag absolut ändra på. Visserligen var danserna som jag använde mig av i föreställningen allt annat än klassisk västerländsk dans, i koreografierna använde jag mig av influenser från streetdance-former, flamenco och kubansk santería¹⁹.

Målet för mig var att i alla fall till en viss del använda pantomim i danssekvenserna. Föreställningen blev ändå rätt uppdelad till klara pantomimsekvenser och danssekvenser, vilket jag nog var nöjd med. Men i en koreografi lyckades jag enligt mig kombinera båda konstformerna. Då menar jag Claras intro som är flamenco inspirerad och där hon pantomimiskt berättar om hur hon använder pengar och vad hon köper och hur pengarna tar slut.

I "Isabel döttrar" ville jag att dansen, så som pantomimen, skulle föra historien framåt. Idén att kombinera dansen och pantomimen kom från att jag under pantomimkursen i årskurs 3 hade gjort ett pantomimnummer till musik och upplevde att man lika gärna kunde ha kallat det ett dansnummer. Jag ansåg helt enkelt att det var ett vinnande koncept.

¹⁸ Barba E., Savarese N., 2006, 161: *A Dictionary of Theatre Anthropology – The Secret Art of the Performer*.

¹⁹ Santería är en synkretistisk religion som har uppstått av blandningen mellan katolicismen och den nigerianska Yoruba-stammens tro. Till religionens traditioner hör trum- rytmer och danser som är specifika för de olika orishor ("gudar") som dyrkas.

R. J. Broadbent skriver, "*The dancing of the Greeks was an actual language, in which all sentiments and passages were interpreted.*"²⁰ Jag ville göra som grekerna och åstadkomma "talande" danskoreografier.

4.3 Musiken i föreställningen

All musik jag använder i föreställningen härstammar från Sydamerika. Det var ett naturligt val för att alla av böckerna jag använde till inspiration baserar sig på sydamerikansk kultur. Valet av musik var aldrig ett stort problem, men användningen av dessa musikval var en annan femma.

Ett kännetecknande element för dans är musiken, dessa två konstformer går väldigt ofta hand i hand. Mitt första problem stötte jag på när jag försökte göra en pantomimkoreografi till musik. Det här var Evas första scen som skall uttrycka hennes väg till drogmissbruk. Det kändes helt omöjligt att i musiken få fram allt som jag ville uttrycka i denna scen, så då fick jag lov att ta in musiken senare i scenen. Däremot var det väldigt lätt att integrera musik till Claras första scen där hon visar lycka och njutning.

Mest kritik fick jag för valet av musiken till den sista dansen. Musiken var traditionell santeria musik med 3 trummor (tambores). Dansen var tillhörande, dvs. Oyá, som är vindens gudinna enligt santeria tron. Oyás dans var en av de tio orishadanserna som jag fick lära mig under vistelsen på Kuba. Jag erkänner att jag aldrig ens tvivlade på detta musikval för att för mig och alla Kubas invånare hör dessa två ihop. Kritiken jag fick var att dansen var mycket mer kraftfull än musiken. Detta kan jag nu i efterhand förstå väldigt bra och även kanske hålla med om. Men som sagt ägnade jag inte en tanke till den under processen. När jag arbetar vidare med min föreställning kommer jag att ta denna kritik i beaktande. Jag vill att slutet skall bli en enda kraftfull dos av både dans och musik.

²⁰Broadbent R. J., 1901: *A history of Pantomime*.

5. Intervjun (se bilaga 3)

Efter premiären med ”Isabels döttrar” ville jag veta vad publikens uppfattningar av pantomimen och min föreställning var. Jag bestämde mig för att intervjua några människor som jag antog att hade olika uppfattningar av ämnet. (se bilaga 2)

Person 1 har lång erfarenhet inom fysisk teater både som regissör och skådespelare, men inte så insatt i just europeisk pantomim. Person 2 är en skådespelare inom fysisk teater med traditionell kinesisk teater (Peking opera) som specialité. Person 3 är också en skådespelare med inriktning fysisk teater som har akrobatik och clown som sina specialitéer. Person 4 är doktorand i ämnet fysisk teater och skriver sitt doktorsarbete om pantomim. Person 4 har även en lång erfarenhet som skådespelare, regissör och pedagog inom fysisk teater. Person 5 är en socialarbetare som har haft teater som hobby under ungdomsåren, men ser numera på teater som en lyxprodukt på lördagskvällen.

Med mina fem frågor ville jag få en inblick i vad dessa personer har för uppfattning av pantomimen som konstform och om pantomimen i min föreställning, ”Isabels döttrar”. Nästan alla fem personer som jag intervjuade ansåg att pantomimen är en krävande teaterform som kräver någon slags virtuositet. 3/5 av dem var av åsikten att pantomim kan lätt bli tråkigt och en föredrog talteater. Endast en var helt och hållet positiv till pantomimen.

Visserligen är jag fullt medveten om att det krävs en hel del av skådespelaren som använder sig av pantomim, men att så stor del av de jag intervjuade ansåg att pantomimen lätt blir tråkigt, var jag inte beredd på. Smaksak är såklart en smaksak, men jag anser att detta beror på att dessa personer har helt enkelt inte sett tillräckligt med bra pantomim. Jag blev lycklig av att ingen av dessa personer ändå hade tyckt att pantomimen i föreställningen ”Isabels döttrar” var tråkig. Tre av fem berättade att de hade ändrat sin uppfattning om pantomimen, efter att de sett ”Isabels döttrar”, till en positivare.

Det fanns små delar i föreställningen som hade varit oklara för några av personerna jag intervjuade, men inget som hade stört dem extra mycket. T.ex. hade relationen mellan Zarité och mannen som tar barnet från henne blivit otydlig. Detta kan jag absolut förstå för att jag hade valt att inte berätta att Zarité var slav och att det är herren i huset som tar barnet ifrån henne. Under arbetsprocessen valde jag att fokusera på det som enligt mig var väsentligt, dvs. att hennes barn tas ifrån henne och dödas. Nu i efterhand kan jag till och med hålla med om att relationen mellan dem kunde ha lyfts fram mer.

Ett annat otydligt moment i föreställningen hade enligt en av de intervjuade varit slutet. Kopplingen till slutdansen och min enda replik hade personen inte riktigt förstått. Den allra svåraste scenen att arbeta ut var just denna slutscen. Det är synd att inte budskapet kom fram så pass starkt som jag hade velat.

Alla var ense om att man kan göra andra slags föreställningar med pantomimens medel. Flera ansåg att om man väljer att använda sig av pantomim i en barnföreställning bör man anpassa sig till sin publik. En av de intervjuade påpekade att det säkert är svårt att göra musikal med pantomim. Jag är av samma åsikt, det skulle bli lite väl avancerat att gestikulera till varje musikstycke i West side story. Men enligt mig skulle man absolut kunna ta bort West side story från musikalvärlden och göra den som en pantomimföreställning.

Alla fem gillade kombinationen av dans och pantomim i föreställningen "Isabels döttrar". Vissa förbättringar hade de ändå önskat. En dans hade känts lite väl lång med tanke på att den inte hade fört berättelsen vidare desto mer och till koreografierna kunde man ha tillagt komplexitet. Jag ville göra en föreställning där man integrerar både dans och pantomim på ett fungerande sätt. Det är självklart att det alltid finns saker att förbättra, men enligt svaren jag fick hade jag ändå lyckats med denna kombination.

6. Slutdiskussion

För mig är pantomimen en otroligt viktig och vacker konstform som inte får förglömmas. Jag anser att pantomimtekniken är en värdefull konst att bemästra som fysisk skådespelare, den är användbar i alla slags föreställningar. Det var roligt att se att i nästan alla av de 7 slutarbetsföreställningar som visades under teaterfestivalen "The Floor is on Fire" fanns det någon slags inslag av pantomim.

Det jag har kommit fram till är, att pantomimen bör vara klar och tydlig för att publiken skall kunna hänga med och för att inte åskådarna skall bli uttråkade. Teknikerna måste sitta från topp till tå.

I mitt arbete med "Isabels döttrar" har jag ännu en del att utveckla. Jag skulle gärna göra föreställningen lite längre för att kunna fördjupa sig mer i de tre karaktärerna. Jag skulle göra scenbytena smidigare och fundera lite mer på musiken i slutscenen. En idé som jag skulle

vilja utveckla är, hur man ännu mer kan integrera pantomim med dans på ett sådant sätt att dessa två flyter samman helt och hållet.

Problemet med en full fusion av dans och pantomim är att det i pantomimen är väldigt viktigt att fokusera på handgesterna, därför är oftast resten av kroppen orörlig när händerna gör en gest. Jag vill därför utforska möjligheterna med handgester till en kropp i rörelse.

Det som jag gillar mest är, att ta olika teaterformer eller till och med olika konstarter och blanda dem ihop till något nytt. Den kreativa nivån blir enligt mig ju högre desto fler inspirationskällor man har. Inget nytt föds om man inte plockar ihop det som redan finns, till en ny kombination. Pantomimen är just en sådan ingrediens som är användbar i olika slags fusioner av konstarter, därför är den något jag kommer att bevara tryggt i min kappsäck enda till slutet.

I och med detta skriftliga arbete har jag fått stor inspiration att arbeta mer med pantomim. Finns det andra slags kombinationer man kan åstadkomma med pantomimen som grund. Pantomim och sång, pantomim och mask eller pantomim och akrobatik. Dessa kombinationer kommer jag troligtvis att utforska i framtiden.

Källförteckning

Aubert, Charles, *The Art of Pantomime* (översättning från franska till engelska av Sears, Edith), Henry Holt and Company: 1927, New York

Barba, E., Savarese, N., *A Dictionary of Theatre Anthropology- The Secret Art of the Performer*, Routledge: 2006, United Kingdom

Broadbent, R. J., *A History of Pantomime*, (årtal okänd)
<http://www.gutenberg.org/files/13469/13469-h/13469-h.htm#2HCH0004>

Lecoq, Jacques, *Theatre of Movement and Gesture*, orginaltitel *Le Théâtre du Geste* (översättning från franska till engelska av Andeson, J., Kernaghan, L., McCaw, D., Bradby, D.), Routledge: 2006, London, New York

Lecoq, Jacques, *The moving body* (i samarbete med Carasso, J.-G., Lallias, J.-C.) orginaltitel *Le Corps Poétique* (översättning från franska till engelska av Bradby, David), Routledge:2001, New York

Kursanteckningar från pantomimkursen 2010, Yrkeshögskolan Novia

Diskussioner med Maya Tångeberg- Grischin, 2011

Intervjuer:

Person 1, 5.2.2011

Person 2, 6.2.2011

Person 3, 7.2.2011

Person 4, 10.2.2011

Person 5, 19.2.2011

Isabels döttrar

*Tre tragiska kvinnoöden någon gång någonstans.
Eva lever på gatan, Clara njuter av livet och Zarité jobbar hårt i ett
hushåll.*

*Skall man acceptera sitt liv som det är? När har man kommit till en
återvändsgränd? Är man verkligen "herre över sitt eget hus"?*

*Föreställningen är inspirerad av Isabel Allendes romaner, "Andarnas
hus", "Eva Luna" och "La isla bajo el mar".*

*Que te dije? Te dije bailar, bailar, bailar mis hijas.
La esclava que baila es libre!*

*Vad sa jag till dig? Jag sa dansa, dansa, dansa mina döttrar.
En slav som dansar är fri!*

*Min vän Bente Johansson gav mig Isabel Allendes roman, "Eva Luna", när
vi studerade tillsammans på Universidad de La Habana höstterminen
2009. Ett år och flera Allendes böcker senare påbörjade jag arbetet med
föreställningen "Isabels döttrar". Detta soloprojekt har varit något av det
tuffaste jag har gjort under hela utbildningen, men det har varit väl värt
det! // Tuuli Heinonen*

På scen: Tuuli Heinonen

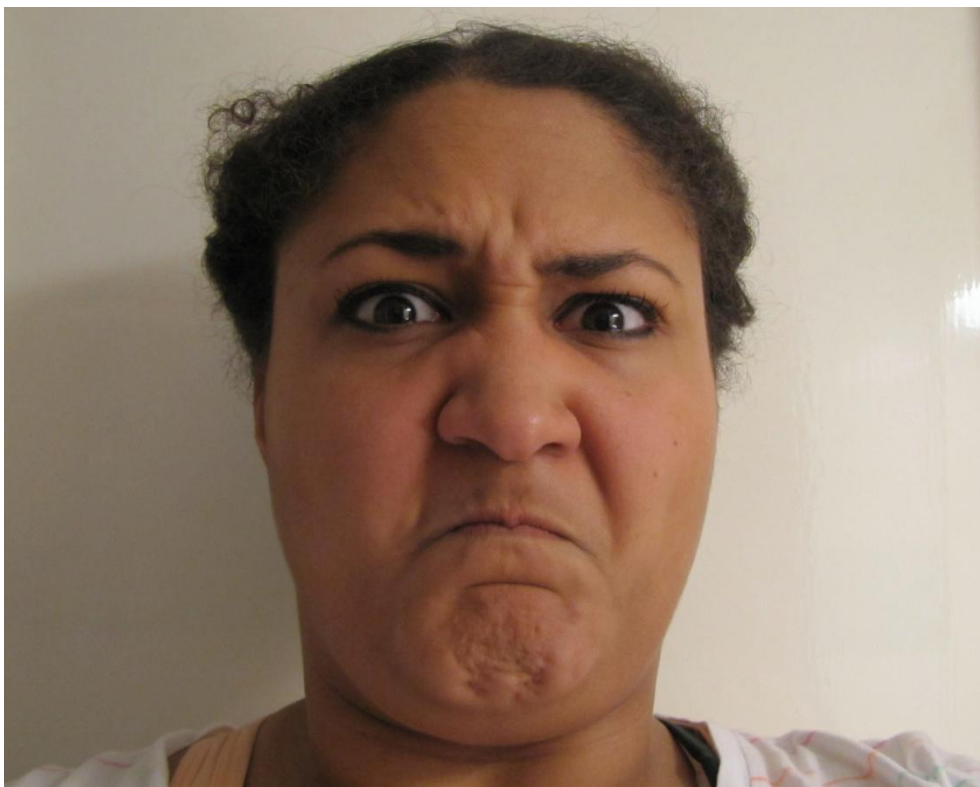
Handledare: Anna Moberg, Maya Tångeberg-Grischin, Liisa Pentti

Musik: Orishas, Los Indios, Sacred rhythms of Cuban Santería

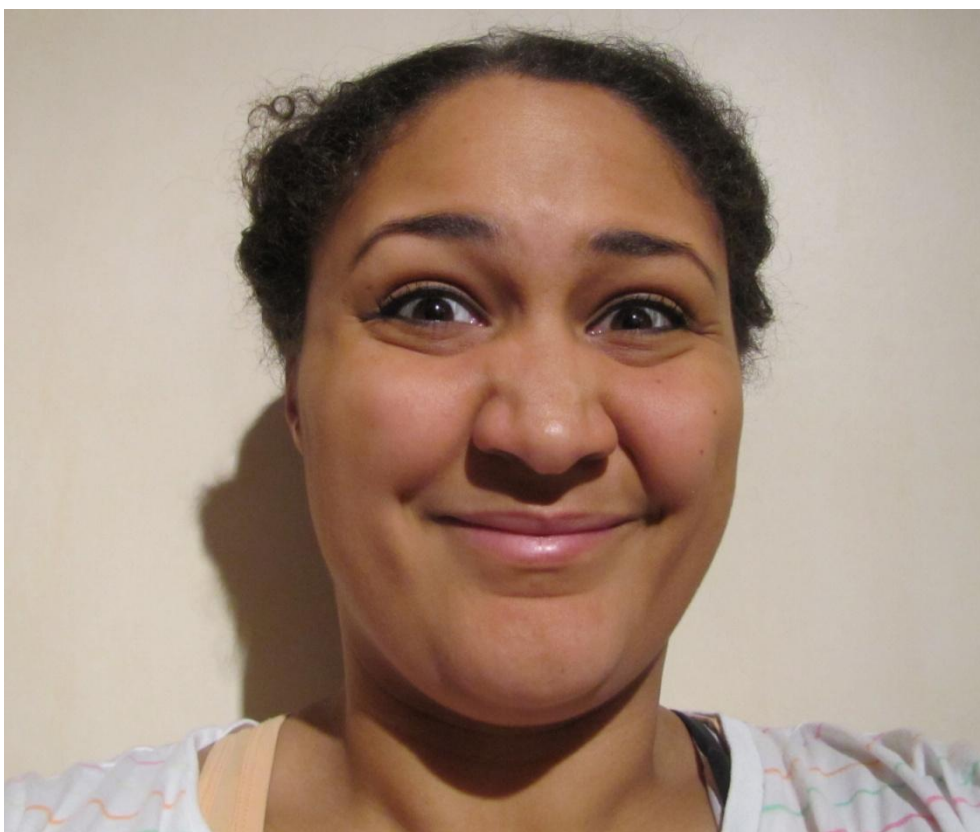
*Jag vill tacka: Anna Moberg, Maya Tångeberg-Grischin, Liisa Pentti,
Kaarina Hakala, Julia Johansson, Karoliina Surma-Aho och Bente
Johansson*

Bilaga 2

VREDE

GLÄDJE

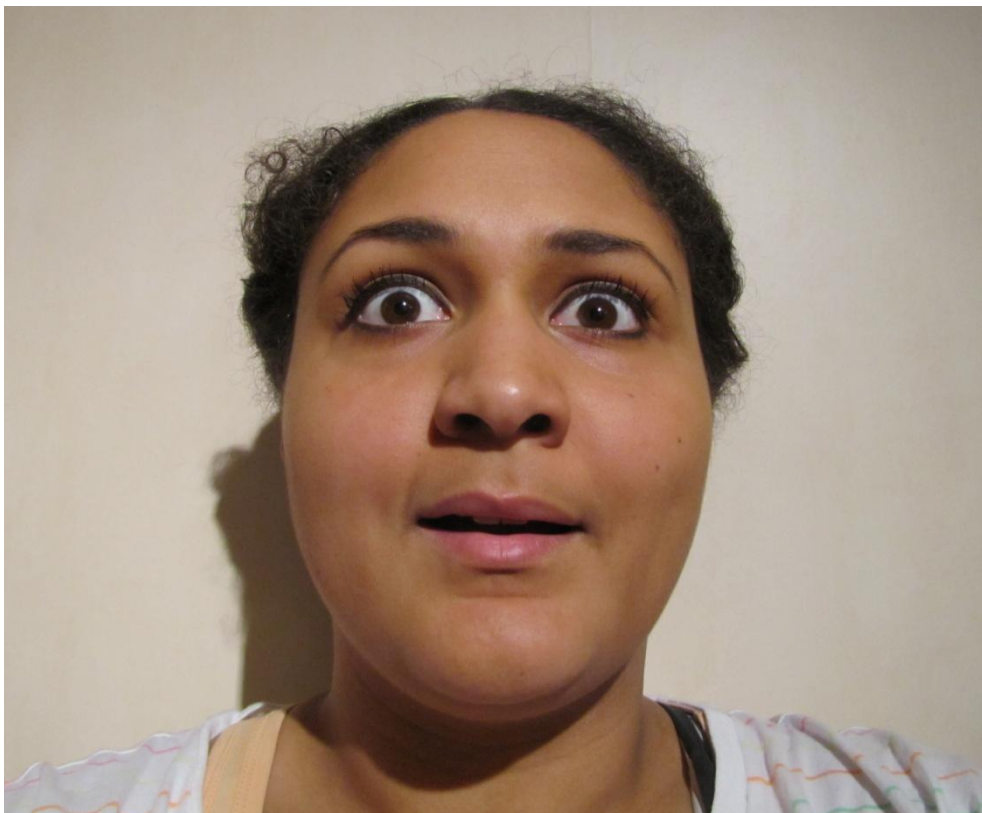

Bilaga 2

KÄRLEK

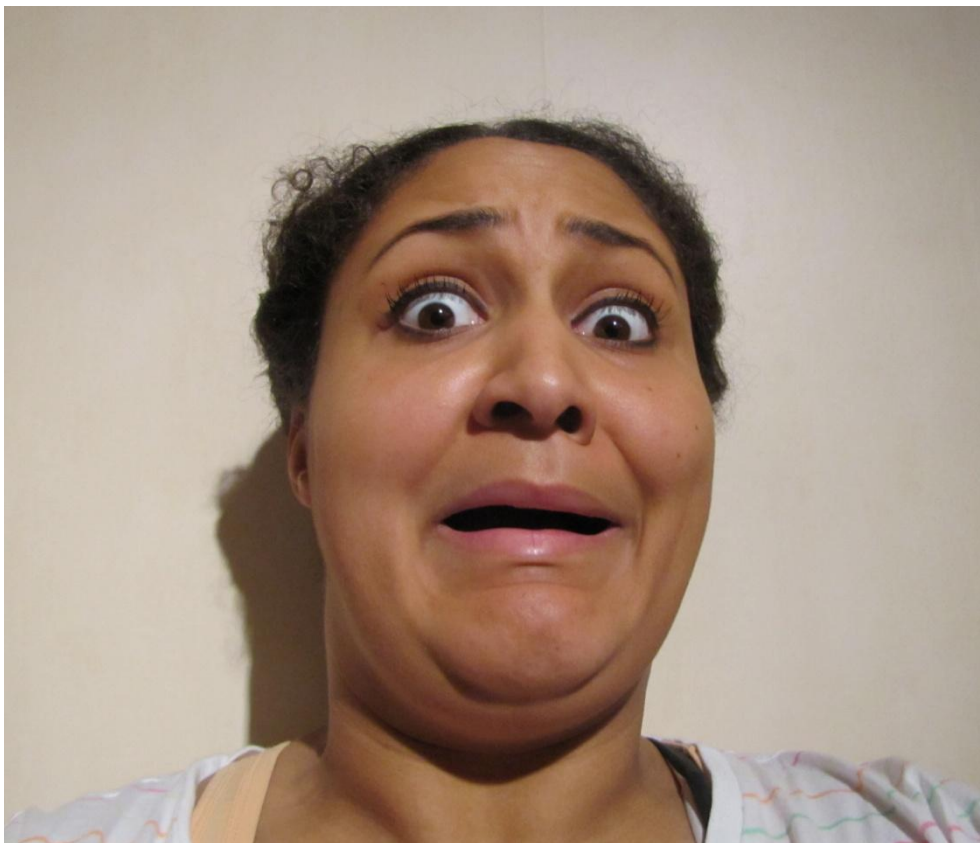

FÖRUNDRAN

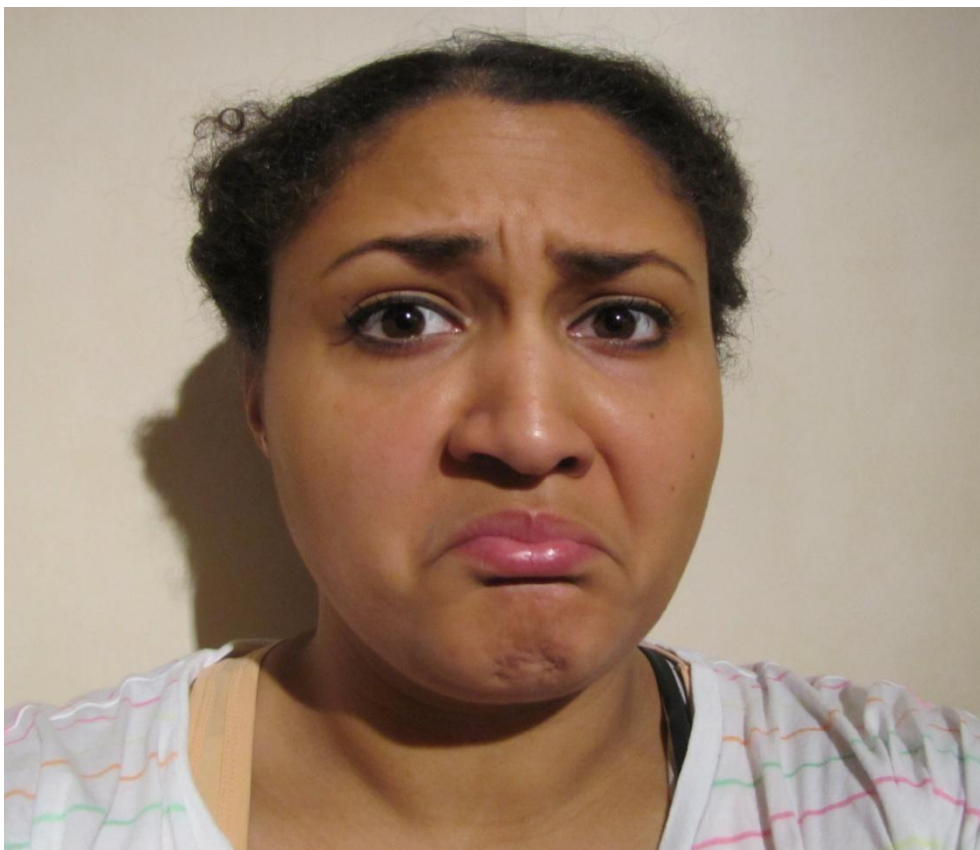

Bilaga 2

RÄDSLÅ

SORG

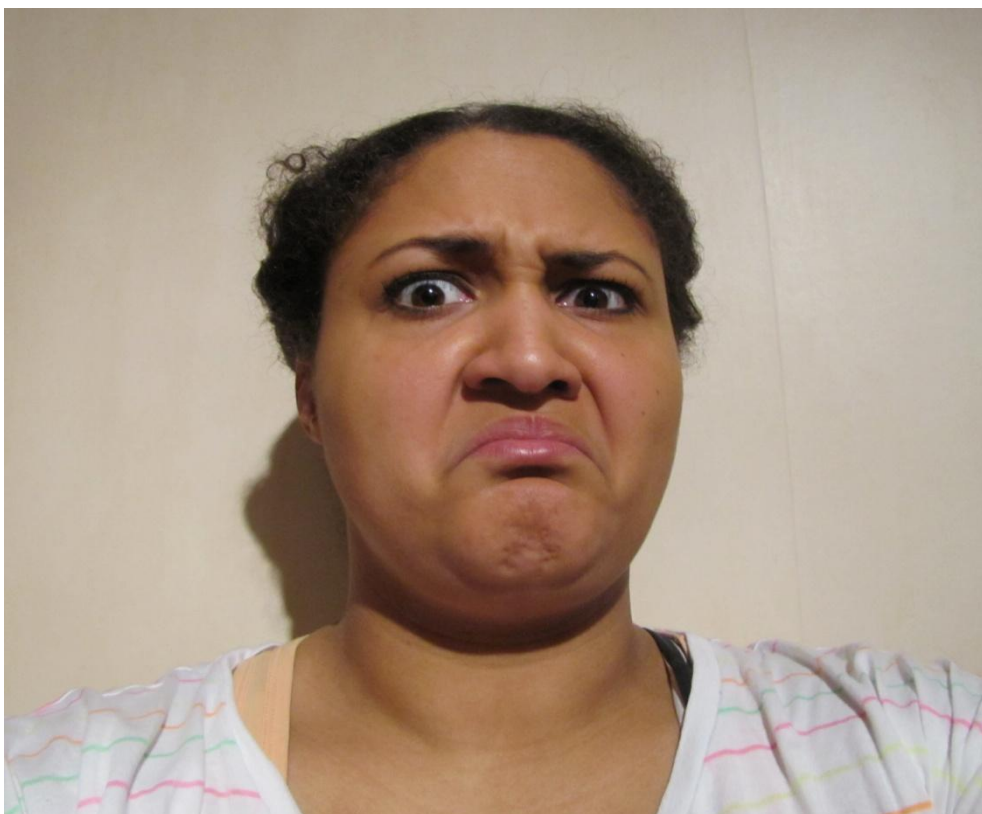

Bilaga 2

STOLTHET

AVSKY

Bilaga 3

Intervjuer

Svaren av person 1 (5.2.2011)

Vad anser du om pantomimen som en konstform?

Lite problematisk, det kan bli för estetiserande, förskönat och även för illustrativt, beskrivande. Men om det kombineras med en poetisk, eller en humoristisk ton blir det fascinerande.

Ändrades din uppfattning om pantomim efter att du såg föreställningen "Isabels döttrar"?

Jag tyckte den innehåll något oväntat tilldragande, så jag ändrade nog min uppfattning om pantomimen som uttrycksform.

Var det någonting i föreställningen du inte förstod? I så fall, störde det dig?

Nej inte direkt, möjligtvis när Clara sätter sig och ordnar kjolen runt sig. Men jag tyckte det var vackert/starkt särskilt andra gången jag såg det.

Tror du att man kan göra andra slags föreställningar (fars, barnföreställningar mm.) med pantomimens medel? I så fall vilka?

Javisst!

I föreställningen "Isabels döttrar" användes både dans och pantomim som berättande konstformer. Tyckte du att denna kombination fungerade?

Ja det tyckte jag verkligen fungerade. Fast jag saknade en komplexitet ibland, en motsättning i rörelserna.

Bilaga 3

Svaren av person 2 (6.2.2011)

Vad anser du om pantomimen som en konstform?

Jag anser pantomim som väldigt svårt och krävande konstform. Egentligen vem som helst kan lära sig använda pantomim som berättande form, men att uppnå konstnärlig nivå är en annan sak. Pantomim blir lätt tråkig. Man måste vara väldigt noga med publikkontakt, ifall jag inte hänger med hela tiden blir jag lätt uttråkad. Så jag tycker det är bäst att hålla sig vid relativt enkla teman och historier och sen utveckla gestaltningen.

Ändrades din uppfattning om pantomim efter att du såg föreställningen "Isabels döttrar"?

Jag måste erkänna att efter jag såg din föreställning, ändrade min uppfattning om pantomim. Jag tycker du hade använt pantomim på ett kreativt sätt och dessutom som jag anser vara den viktigaste med pantomim, du hade hittat någonting eget. Du hade ett tema som du är intresserad och du hade personlig touch. Kombination med dans och musik fungerade otroligt bra.

Var det någonting i föreställningen du inte förstod? I så fall, störde det dig?

Slutet blev lite oklart för mig. Jag menar kopplingen från sista pantomim karaktär till slutdans. Repliker blev lite otydliga och jag förstod inte riktigt vad du ville med det. I för sig det störde inte mig så mycket.

Tror du att man kan göra andra slags föreställningar (fars, barnföreställningar mm.) med pantomimens medel? I så fall vilka?

Man kan absolut göra alla slags föreställningar. Med barn tycker jag i alla fall, måste man vara försiktig. Dom kanske inte förstår pantomim som ett språk, utan kanske fastnat vid "konstiga miner" och sådant. Enligt min erfarenhet med barn, pantomim fungerar inte så bra med barnpublik.

Bilaga 3

I föreställningen "Isabels döttrar" användes både dans och pantomim som berättande konstformer. Tyckte du att denna kombination fungerade?

Ja

Svaren av person 3 (7.2.2011)

Vad anser du om pantomimen som en konstform?

Jag anser att pantomimen är en konstform där man berättar med hjälp av kroppsspråk och gester. Pantomimen måste vara tydlig och precis för att åskådaren ska hänga med i berättandet. Det krävs stora dramatiska uttryck och klara tempoväxlingar för att det inte skall bli tråkigt och utdraget berättande.

Pantomimens styrka ligger i uttryck och reaktioner som inte går att beskriva i ord, en fälla kan vara att man lägger för stor tyngdpunkt på att förklara och beskriva. Jag tror att det är bättre att tänka i bilder än i ord då man arbetar med pantomim.

Ändrades din uppfattning om pantomim efter att du såg föreställningen "Isabels döttrar"?

Min uppfattning ändrades inte, men den väckte många tankar om pantomim. Jag var fascinerad av hur du med en kroppshållning och några få gester kunde ge en tydlig och levande bild av karaktärerna/rollfigurerna i din föreställning. Jag minns speciellt brudgummen, det var ett bra exempel på att inte förklara för mycket men ändå ge åskådaren en tydlig bild av vem och hurudan han var. Rytms betydelse kom också fram i föreställningen, rytmbytena i samband med rollbytena var effektfulla och fungerande. Varje person hade en stiliserad rytm.

Var det någonting i föreställningen du inte förstod? I så fall, störde det dig?

Jag förstod inte varför mannen tog barnet av Zarité, och vad de hade för relation till varandra. Efteråt fick jag höra att hon var slav och då förstod jag

Bilaga 3

bättre. Det hade varit bra att få se mera vem Zarité var eller vilken relation hon och mannen hade. Nu kändes det som att hon gick det värsta ödet till mötes men ändå kände jag minst medlidande för henne. Jag hade helt enkelt fått en tydligare bild av vem de andra kvinnorna var och hade lättare att sätta mig in i deras situation. Det var tydligt vad Zarité gjorde och vad som hände henne, men vem hon var förblev aningen otydligt.

Tror du att man kan göra andra slags föreställningar (fars, barnföreställningar mm.) med pantomimens medel? I så fall vilka?

Det är nog svårt att göra musikal och fars med pantomim, men om man försökte göra en pantomim- musikal skulle det kanske bli en fars. Det går säkert att göra komisk pantomim (t.ex. Mr. Bean) med komiska karaktärer, snabba tempoväxlingar och virtuosa rollbyten.

Barnteater tror jag också funkar men då kan det löna sig att ha publikkontakt och ta in barnens kommentarer.

I föreställningen "Isabels döttrar" användes både dans och pantomim som berättande konstformer. Tyckte du att denna kombination fungerade?

Det funkade bra att kombinera dans och pantomim. Dansen tillförde definitivt dynamik till berättandet. Det skulle säkert vara möjligt att integrera dansen ännu mera och få dansen att föra handlingen framåt i högre grad. Någon av danserna kändes lite för lång med tanke på att handlingen inte gick mycket framåt. Jag tror att det var hos den första kvinnan som jag tyckte att samma situation och känsla dansades fram lite för länge. På det stora hela tyckte jag att det var en bra balans mellan dans och berättande.

Den sista dansen i slutet tyckte jag att föll ur stilen. Ingången till dansen var besvärlig; att se din impuls till att börja dansa. Slutdansens kunde också ha vuxit mera och blivit mera extatisk.

Svaren av person 4 (10.2.2011)

Vad anser du om pantomimen som en konstform?

Bilaga 3

Pantomimen är ett urgammalt sätt för hur människan kan uttrycka sig och kommunicera på scen, som nästan har glömts i Europa. Jag som person anser att det är ett av de mest intressanta sätten, också tekniskt sett, att kommunicera på scenen. Det är inte en teknik man bara kan göra, den kräver virtuositet och lång tid av träning.

Ändrades din uppfattning om pantomim efter att du såg föreställningen "Isabels döttrar"?

Naturligtvis inte! Förutom att jag också fick se utifrån att pantomimen intresserar mig. Jag ser sällan någon annan än mig själv göra pantomim i Europa.

Var det någonting i föreställningen du inte förstod? I så fall, störde det dig?

—

Tror du att man kan göra andra slags föreställningar (fars, barnföreställningar mm.) med pantomimens medel? I så fall vilka?

Naturligtvis är det önskvärt att använda pantomim i andra slags föreställningar. Om man gör en barnföreställning med pantomimens medel måste man förstås anpassa den till sin publik. Fars- javisst! Det man inte kan göra pantomim av är mycket kontiga psykologiska förhållanden och väldigt abstrakta ord. Enligt mig, kan man t.ex. omätta ordet filosofi till pantomim, men om detta ord följs av flera ord av likadan natur blir det för invecklat.

I föreställningen "Isabels döttrar" användes både dans och pantomim som berättande konstformer. Tyckte du att denna kombination fungerade?

Det fungerade utomordentligt. Pantomimen kräver koncentration av publiken och i dansen får man tillfället att slappna av.

Svaren av person 5 (19.2.2011)

Vad anser du om pantomimen som en konstform?

Bilaga 3

Jag föredrar talteater. Men i och för sig, när det den väl är så pass förståelig även utan ord gillar jag den. När pantomim blir så svårt att förstå att man inte får grepp om handlingen, gillar jag den inte.

Ändrades din uppfattning om pantomim efter att du såg föreställningen "Isabels döttrar"?

Nej.

Var det någonting i föreställningen du inte förstod? I så fall, störde det dig?

Nej, det var inget jag inte förstod. Rörelserna och kommunikationen med publiken var klara. Det var nästan mer tydligt, ditt kroppsspråk, än om du hade använt tal. Du kunde visa rollerna sinnestämningar bra.

Tror du att man kan göra andra slags föreställningar (fars, barnföreställningar mm.) med pantomimens medel? I så fall vilka?

Jo, framför allt i barnföreställningar kan det vara bra att använda kroppsspråk mer än tal.

I föreställningen "Isabels döttrar" användes både dans och pantomim som berättande konstformer. Tyckte du att denna kombination fungerade?

Jättebra. Jag vet inte om det beror på dig som skådespelare, Vet inte om andra hade kunnat kombinera dem lika bra, men för dig fungerade det.